

Profesní obraz školního speciálního pedagoga v podmínkách základní školy

Monika Krajňáková

ČECH, Tomáš a Tereza HORMANDLOVÁ. *Profesní obraz školního speciálního pedagoga v podmínkách základní školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. ISBN 978-80-244-5861-8.

DOI: 10.5507/epd.2022.007

Monografie *Profesní obraz školního speciálního pedagoga* vznikla jako výstup spolupráce autorů Tomáše Čecha a Terezy Hormandlové a byla vydána v roce 2020 v nakladatelství Univerzity Palackého v Olomouci. Autoři se v ní dotýkají velmi aktuálního tématu inkluzivního vzdělávání, které hraje klíčovou roli při poskytování rovných příležitostí každému jedinci, a to jak ve vzdělávací, tak v profesní sféře. Cílem publikace a souvisejícího výzkumu bylo zmapovat profesi školního speciálního pedagoga a nahlédnout do jeho života ve škole. Dalším neméně důležitým cílem bylo zjištění, jak školní speciální pedagogové vnímají svou pozici vůči dalším profesím, své místo ve společnosti a jak zvládají zátěžové situace, který na ně tato náročná profese klade. Oba autoři se ve své odborné práci mj. věnují problematice školního poradenství a při psaní zúročili své dosavadní poznatky a zkušenosti.

České školství prochází v poslední době výraznými změnami a proměnami, a proto zpřístupnění vzdělávání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami ve třídách hlavního proudu pro něho bezpochyby představuje velkou výzvu. S tím, jak se školský

systém postupně mění, roste poptávka po rozšíření a posílení počtu pracovníků školního poradenského pracoviště, kde významnou roli hraje právě školní speciální pedagog. A přestože se školy bez jejich preventivní a intervenční podpory již dlouhou dobu neobejdou, máme o jeho fungování v praxi, pouze dílčí výzkumné poznatky. Lze proto počín autorů zaměřit se ve svém výzkumu na profesní roli těchto odborníků jako cenný.

Publikace je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola pojednává o historickém vývoji inkluzivního vzdělávání v českém prostředí. Tento trend posléze autoři srovnávají jak se zeměmi, kde má společné vzdělávání dlouhou tradici, jako např. Norsko, Švédsko, tak se státy, které spadají stejně jako Česká republika do víceokolejného přístupu (Rakousko, Dánsko aj.). V aktuálním konceptu inkluzivního vzdělávání v ČR je mj. uváděna důležitost role školního speciálního pedagoga. Autoři publikace rovněž zmiňují již provedená tuzemská výzkumná šetření a konstatují, že přestože existují dílčí výzkumná zjištění o náplni profese školního speciálního pedagoga a jeho konkrétních činnostech, tak chybí detailnější výzkumný vhled do problematiky. Zde si dovoluji podotknout, že se autoři věnují obsahově částečně jinému tématu, než evokuje samotný název kapitoly. Ten bych přiřadila spíše ke kapitole následující. Na diskuzi by také bylo historické zařazení Jana Ámose Komenského, kterého zde autoři, podle mého názoru mylně, řadí do období renesance.

Druhá kapitola se zabývá profesí školního speciálního pedagoga a jeho rolí v systému pedagogicko-psychologického poradenství. To je na školách poskytováno v rámci školního poradenského pracoviště, jehož součástí vedle pro školu povinných funkcí výchovného poradce a školního metodika prevence může být vedle školního speciálního pedagoga také školní psycholog, sporadicky se objevují také sociální pedagogové, jejichž pozice ve školním poradenském zařízení není prozatím dostatečně legislativně ukotvena. Zde bych chtěla vyzdvihnout snahu autorů vyjasnit rozdíly v termínech školní speciální pedagog a speciální pedagog, které, jak sami zmiňují, nemusí být všem i ve školském prostředí známé.

Tématem třetí kapitoly je stres a zátěžové faktory v práci školního speciálního pedagoga. Je jisté, že v dnešní hektické době je aktivní psychohygienu nejen v profesi pedagoga nutností a vede k uspokojivějšímu pracovnímu životu. Pomáhající profese, kam práce pedagogů bezpochyby patří, jsou častěji náchylnější k syndromu vyhoření. Techniky zvládání stresu jsou sice značně individuální, nicméně jako možnou prevenci autoři doporučují efektivní time management, schopnost sebe prezentace, úpravu pracovních podmínek a relaxační techniky. Správná duševní hygiena také eliminuje vznik chronického stresu, který způsobuje nejen sníženou imunitu, ale také zhoršené mezilidské vztahy, které jsou pro práci školního speciálního pedagoga klíčové. I když svým obsahem kapitola mírně vybočuje z konceptu knihy, v celkovém kontextu komplexního náhledu na profesi má její zařazení své opodstatnění.

Ústředním pojmem čtvrté kapitoly je profesní etika školního speciálního pedagoga. Některé profese zaměřené na pomoc druhým mají v České republice svůj etický kodex, což se ovšem netýká školních speciálních pedagogů, kteří mohou čerpat ze stávajících

Etických norem práce školního psychologa či *Etického kodexu sociálních pracovníků ČR*. Začlenění této kapitoly do publikace považuji za velmi smysluplné, jelikož je to také školní speciální pedagog, kdo musí mít silně vštěpené morální zásady a jednat eticky ve prospěch žáka a výkon své profese.

Stěžejní kapitolou práce je kapitola poslední, která je založena na výstupech vlastního výzkumu autorů. Zde se snaží, jak již bylo zmíněno, zmapovat profesi školního speciálního pedagoga 15 let od zavedení této pozice ve školách. Tuto část publikace věnovali autoři popisu výzkumu a použitých metod, analýze a interpretaci získaných dat. Na základě hlavní výzkumné otázky byl zvolen kvalitativní design výzkumu, data byla získána pomocí polostrukturovaných rozhovorů s praktikujícími školními speciálními pedagogy. Pro analýzu dat využili autoři metody zakotvené teorie se všemi třemi fázemi kódování (otevřeného, axiálního a selektivního). Celá metodologická část je velmi precizně a detailně popsána a ukazuje, jak postupně v jednotlivých typech kódování vystávala podstatná témata k další analýze a zkoumání. V kontextu teoretického základu práce a dílčího cíle autorů zjistit, jak školní speciální pedagogové zvládají zátěž, spojenou s jejich profesí, bych ráda vyzdvihla výpovědi jednotlivých informantů, kteří svou práci nepovažují za extrémně stresovou, nicméně si uvědomují nutnost psychohygieny. Za klíčové považují také zjištění autorů, že samotní školní speciální pedagogové nejsou s průběhem zavádění inkluzivního vzdělávání do systému českého školství příliš spokojeni, a naopak oceňují spolupráci s dalšími odborníky v rámci rozšířeného modelu školního poradenského pracoviště.

V přehledném seznamu použitých zdrojů můžeme najít nejen obdivuhodné množství odkazů na českou literaturu, ale také na zdroje cizojazyčné (anglické, německé, švédské). Významnou část publikace tvoří jmenný a věcný rejstřík a dále také seznam tabulek a obrázků, kde jsou mj. uvedeny vlastnosti a dimenze jednotlivých kategorií a využití způsoby kódování z empirické části knihy.

Recenzovaná publikace je napsána srozumitelným, čtivým jazykem a není pochyb o tom, že přispívá k poznání v oblasti fungování jednoho z pracovníků školního poradenského pracoviště. Její přínos spočívá především v zaznamenání specifik práce školního speciálního pedagoga, také popsání copingových strategií při vyrovnávání se zátěží a stresu, které jsou pro tuto profesi příznačné. Dále oceňuji, že přináší názory a pohledy samotných pedagogů, především jejich cenné připomínky a náměty, jak zlepšit stávající fungování systému. V neposlední řadě se také jedná o jednu z komplexnějších výzkumných analýz mapující zkušenosti školních speciálních pedagogů od zavedení profese do školského systému v roce 2005.

Kontakt:

Mgr. Bc. Monika Krajňáková

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií

e-mail: monika.krajnakova01@upol.cz

tel.: +420 774 960 124